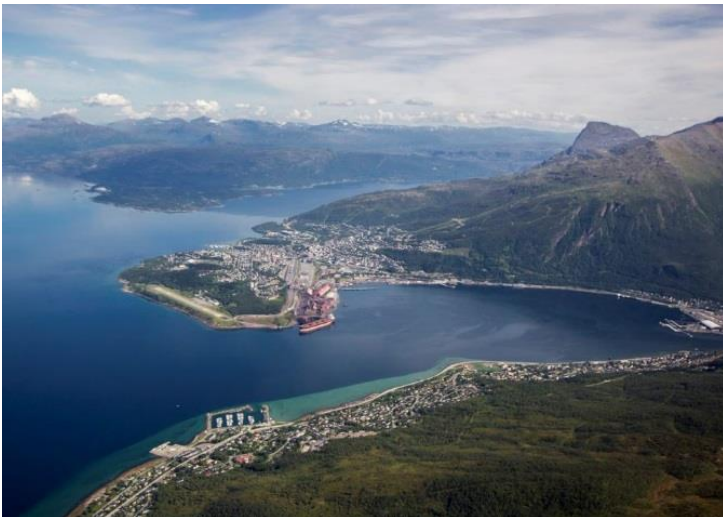

2016

Rapport prosessmøter. Regional plan for by- og regionsenterpolitikk

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
1. Bakgrunn	3
2. Innledning	4
3. Tilnærming til prosessmøtene	6
3.1 Kunnskapsgrunnlag	6
4. Gjennomføring av prosessmøtene	10
5. Felles/gjennomgående innspill og problemstillinger	20
5.1 Innledning	20
5.2 Vekstkraft	20
5.3 Attraktivitet	24
5.4 Vurdering av felles/gjennomgående innspill og problemstillinger	27
5.4.1 Vekstkraft	28
5.4.2 Attraktivitet	31
6. Oppsummering	34
6.1 Fra prosessmøtene	34
6.2 Bodø som fylkeshovedstad	36
6.3 Hva kan Nordland fylkeskommune bidra med?	37
7. Avslutning	38
8. Vedlegg	40
8.1 Program for prosessmøtene	40
8.2 Spørsmålsmeny fra kunnskapsgrunnlaget og prosessmøtene	41

Sammendrag

Nordland fylkesting vedtok i februar 2013 *Fylkesplan for Nordland 2013 – 2025* med tilhørende handlingsprogram. I handlingsprogrammet er det vedtatt at det skal utvikles en egen by- og regionsenterpolitikk for Nordland. Bakgrunnen for dette vedtaket er det faktum at byene i Nordland vokser forholdsvis mindre enn gjennomsnittet for byer i Norge. Også Nordland fylke har i liten grad tatt del i den sterke befolkningsveksten som har vært i Norge, med følge at Nordlands andel av Norges befolkning er redusert.

Byene er et sentrum for handel og tjenester med økt sysselsetting, og er i økende grad der befolkningen ønsker å bo. Dette er en generell trend som også er tilfelle i Nordland. Det er derfor viktig å arbeide for å styrke også byene i Nordland som motor for utvikling og vekst i Nordland.

Som et ledd i denne satsningen, er det gjennomført heldags prosessmøter i de 10 definerte byene i Nordland. Hovedfokus i disse møtene har vært:

- 1) **Vekstkraft** (offentlig/privat næringsliv, innovasjon, tilrettelegging, rammebetingelser mv.)
- 2) **Attraktivitet** (bykvalitet, boliger, tjenestetilbud, kulturliv etc.)

I tillegg har det vært et delfokus på tema om *Bodø som regionhovedstad* samt *hvordan Nordland fylkeskommune kan bidra i utviklingen av byene*. Deltakere i disse møtene har vært politisk ledelse, administrasjon, næringsliv, interesseorganisasjoner fra samfunnsliv m.fl. I forkant har det vært utviklet et kunnskapsgrunnlag for hver by, bl.a. en rapport fra *By- og regionsforskningsinstituttet (NIBR) om Byene i Nordland som innovasjonssentra*. I tillegg er en rekke plandokument og øvrige rapporter/analyser etc. brukt som grunnlag.

Arrangør av prosessmøtene har vært Nordland fylkeskommune i samarbeid med kontaktpersoner i de enkelte byene. Prosessleder har vært Bedriftskompetanse AS. Møtene har vært gjennomført med en 3-delt struktur:

- 1) Innledning fra ordfører (eventuelt andre representanter fra hver by), Nordland Fylkeskommune og Bedriftskompetanse
- 2) Gruppearbeid innenfor områdene vekstkraft og attraktivitet
- 3) Plenumsdiskusjon

Denne rapporten oppsummerer gjennomføringen av prosessmøtene, forberedelser og kunnskapsgrunnlag samt en vurdering av problemstillinger og suksessfaktorer for hver enkelt by og samlet. I og med at de 10 byene har ulik størrelse, struktur, næringsliv, samfunnsliv, utdanningstilbud mv. er utfordringene og suksessfaktorene noe ulike fra by til by. Det er imidlertid mulig å peke på noen gjennomgående faktorer som bl.a.:

- Forutsigbare og helhetlige planverk, struktur, rammebetingelser mv. for næringslivet
- Attraktive og etterspurte utdanningstilbud på universitets-/høgskolenivå samt videregående skole (inkl. lærlingeplasser)
- Gode samferdselstilbud samt utbygde infrastruktur- og logistikk løsninger
- Attraktive og varierte bo-, kultur- og fritidstilbud både i sentrum og omland
- Godt samspill mellom by-/regionssentra og omland/nabokommuner

En gjennomgående tilbakemelding fra samtlige byer, er at prosessmøtene har vært meget positive, at disse har vært inspirerende og motiverende og at det har vært konstruktive og kreative diskusjoner. Det er videre klare forventninger om at prosessmøtene og resultatene av disse nå blir fulgt opp gjennom aktive og konkrete tiltak. Det er viktig at det defineres tydelige roller og ansvar for videre oppfølging, og at disse fordeles mellom sentrale, regionale og lokale myndigheter, næringsliv, samfunnsliv m.fl., samtidig som det etableres møteplasser og arenaer for størst mulig grad av medvirkningsprosesser på bredt grunnlag.

1. Bakgrunn

Nordland fylkesting vedtok i februar 2013 *Fylkesplan for Nordland 2013 – 2025* med tilhørende handlingsprogram. I handlingsprogrammet er det vedtatt at det skal utvikles en by- og regionsenterpolitikk for Nordland. Denne planen er knyttet opp til fylkesplanens målområde 2 – *Livskraftige lokalsamfunn og regioner*. Ett av underområdene har fokus på at «Regionsentrene skal være lokomotiver i livskraftige regioner»;

«I utviklingen av livskraftige lokalsamfunn og regioner må både fylkessentret, regionsentrene og lokalsentrene utvikles. Sentralisering er en global trend. Befolkninga velger i stadig større grad å bo i byene – også i Nordland. For å demme opp for fraflytting fra fylket og spesielt fra distriktene, må det satses særskilt på regionsentrene som lokomotiver for god utvikling i regionene».

Med utgangspunkt i dette vedtok fylkestinget i desember 2014 oppstart av arbeidet med regional plan for by- og regionsenterpolitikk for Nordland. Regional plan for bypolitikk skal være et verktøy i arbeidet med regional utvikling gjennom å styrke de 10 byene som i fylkesplanen er pekt ut som sentra med regionale funksjoner: Bodø, Fauske, Mo i Rana, Mosjøen, Brønnøysund, Sandnessjøen, Leknes, Svolvær, Sortland og Narvik.

Bakgrunn for å lage en regional plan for bypolitikk er den demografiske utviklingen som har vært i Nordland over lang tid. Ser en bort fra de siste årene, har Nordland i liten grad tatt del i den sterke befolkningsveksten som har vært i Norge. Sentralisering av befolkning omkring de største byene i Norge har medført at Nordlands andel av landets befolkning er redusert. I tillegg har det skjedd en intern sentralisering innad i fylket. Det er også i byene sysselsettingen vokser. Byene er sentrum for handel og tjenester, og i økende grad et sted folk i Nordland ønsker å bo. Samtidig vokser byene i Nordland forholdsvis mindre enn gjennomsnittet for byer i Norge. Det er derfor viktig å jobbe videre for at byene i Nordland styrkes som motor for utviklingen av Nordland.

Planprogrammet for by- og regionsenterpolitikken i Nordland har følgende målformuleringer: *Byene skal styrkes som motor for utviklingen av fylket. Det skal utvikles en bypolitikk som gir byene de beste forutsetninger for å håndtere vekst. Byene skal oppleves som bra steder å bo, vokse opp, jobbe, skape og oppleve kultur og skal kunne tilby gode levekår for alle. Byene skal ha gode rammebetingelser for næringslivet og skal kunne ivareta sine regionale funksjoner overfor omlandet når det gjelder tjenester, kulturtilbud og handel, noe som krever gode regionale samferdselsløsninger og godt tilrettelagt infrastruktur.*

Nordland fylkeskommune har mange strategier og sektorplaner som tar opp sentrale områder for utvikling av fylkets byer. Det som skiller denne planen fra øvrige planer og strategier, er at denne planen skal ha et sektorovergripende perspektiv på utvikling av byene i Nordland. Det vil si at det først og fremst er geografien som vil være inngangsporten til utvikling av mål og strategier. Siktemålet er at planen skal utvikles til å bli et godt virkemiddel for å koordinere statlige, fylkeskommunale og kommunale interesser og dermed få et helhetlig utviklingsperspektiv på de geografiske stedene som har status som byer (regionsenter).

2. Innledning

Nordland fylkeskommune har i planprogrammet pekt på aktuelle problemstillinger for utvikling av byene i Nordland.

- **Samarbeid by-/omland**

Byene og dets omland inngår i gjensidige avhengighetsforhold, og det må være et godt fungerende samarbeid mellom regionsenteret og omlandskommunene for å få til økt vekstkraft, attraktivitet og god planlegging for regionforstørring. Regionsentrene må kunne tilby relevante offentlige og private tjenester som etterspørres av befolkning og næringsliv i regionen.

- **Hvilken rolle har byene for sitt omland?**

Byene fungerer som et viktig møtested for befolkning og næringsliv i nabokommunene. Byene tilbyr tjenester og kultur- og opplevelsestilbud til innbyggere i større regioner. Byene er viktige som arbeidsmarked for innbyggere i nabokommunene og attraktive bosteder for mange som jobber i omlandskommunene. Det gir dermed grunnlag for bosetting i nabokommuner og mindre steder. Flere av bykommunene tar ansvar for tjenestetilbudet til innbyggere i små nabokommuner, og i flere regioner har flere kommuner samarbeid om viktige tjenestetilbud til innbyggere.

- **Byene som arena for næringsutvikling**

Vekst i byer henger sammen med næringsutvikling. Byene har, som lokaliseringssted, tilgang til marked, kompetanse og infrastruktur, noe som gir byene fortrinn. Samtidig er det viktig hvordan byene fungerer som en møteplass for mennesker. Som møteplass for folk og grunnlag for læring, informasjonsdeling og samarbeid, har byene merverdi. Dette gir grunnlag for innovasjon og nyskaping, og vekst i eksisterende næringsliv.

- **Hvordan er det å bo i byene i Nordland?**

Det mange av byene i Nordland har til felles, er god tilgang til nærturområder og friluftslivstilbud i området rundt byen. For å kunne lage rammer for en god bypolitikk for Nordland, er det nødvendig med kunnskap om hvilke tilbud som etterspørres, om de ulike byenes økonomiske og sosiale levekår, og om deres tilgjengelighet og nærhet til viktige byfunksjoner. Hvordan oppleves det å være både ung og gammel i Nordlandsbyene, og hvor bevisst er kunnskapen om det stigende kulturelle mangfoldet i byene. Økt tilflytting, ikke minst fra utlandet, gir byene nye utfordringer i hvordan ivareta de flerkulturelle dimensjonene i bypolitikken. Det dreier seg gjerne om mennesker i ulike aldre og livssituasjoner, med ulike språk og varierende bakgrunn.

- **Boligutfordringer**

Hvordan styrke boligsituasjonen i byene på en god måte? Byene har i varierende grad utfordringer knyttet til bolig- og bosetningspolitikken. Planarbeidet skal også på dette området tilpasses lokale forutsetninger.

Vi trenger kunnskap om hvordan de ulike byene best kan tilrettelegge for boliger som er i samsvar med befolkningsutviklingen og som gir gode bo- og nærmiljø.

- **Hvordan utvikles arealene i byene?**

Et viktig grunnlag for en regional og lokal bypolitikk vil være å samordne areal-, bolig og transportplanleggingen i henhold til de statlige planretningslinjene. Dette innebærer at byens areal skal utnyttes for å få nærhet mellom boliger og arbeidsplasser, gode betingelser for sentrumshandel, styrking av kollektivtransport, og tilrettelegging for gående og syklende. Her vil det være avgjørende å få på plass et godt samarbeid mellom kommune og næringsliv. Fylkesplanens arealpolitiske retningslinjer, som omhandler by- og tettstedsutvikling, vil utgjøre rammen for en regional bypolitikk.

- **Hvordan er infrastrukturen rundt byene og mellom byene i Nordland?**

Nordland har i 2015 28 bo- og arbeidsmarkedsregioner, og totalt 44 kommuner. Det betyr at det er få kommuner i dag som inngår i felles bo- og arbeidsmarkedsregioner. Bo- og arbeidsmarkedsregioner defineres i relasjon til dagpendling. Fortsatt er det mange i Nordland som ukependler fra de små kommunene til sentraene. For å øke dagpendlingen og fleksibiliteten i arbeidsmarkedet er det en mulighet å jobbe med regionforstørring gjennom bedre infrastruktur og kollektivtilbudet.

- **Bodøs rolle som fylkeshovedstad**

Bodø som fylkeshovedstad er definert som et eget utviklingsområde i fylkesplanen innenfor bypolitikken. Utviklingen i Bodø er av betydning for innbyggere i Bodø, og har i tillegg en rolle som regionsenter i Salten og som fylkeshovedstad for Nordland. I dette ligger det bl.a. at Bodø har en viktig del av tjenestetilbudet til innbyggere og næringsliv i hele fylket. Dette gjelder særlig innenfor statlig og regional forvaltning og Nord Universitetet. Bodø er altså et viktig administrasjonssentrum for Nordland. Samtidig er det en del næringsvirksomhet som krever en viss størrelse i sitt nærmarked og Bodø vil være en slik markedsplass. Også de øvrige regionene i Nordland vil dra nytte av at fylkeshovedstaden lykkes og styrker sin posisjon i Norge og internasjonalt. I arbeidet med planen skal det tydeliggjøres og konkretiseres hvordan Bodø bys rolle som fylkeshovedstad, universitetsby og motor i nordområdesatsingen kan styrkes og bidra til en samlet nærings- og befolkningsutvikling i Nordland.

Med utgangspunkt i disse problemstillingene for utvikling av byene i Nordland ønsker fylkeskommunen gjennom planarbeidet å søke svar på noen overordnede spørsmål:

- Hvordan kan vi utvikle byene som sentra for næringsutvikling og vekst?
- Hvordan kan vi utvikle byene som gode og attraktive steder å bo og leve?
- Hvordan kan vi styrke byenes samarbeid med sitt omland?
- Hvordan kan vi skape større regioner gjennom bedre infrastruktur og kollektivløsninger?
- Hvordan kan vi skape kunnskap og felles forståelse om byutvikling i Nordland?
- Hvordan tilrettelegge for utvikling innen offentlige arbeidsplasser og offentlig virksomhet?

Ut fra disse overordnede problemstillingene skal arbeidet med regional plan innrettes gjennom tre utviklingsområder/pilarer: vekstkraft, attraktivitet og regionforstørring.

Temaet knyttet til hvordan skape større regioner gjennom bedre infrastruktur og kollektivløsninger, er definert under utviklingsområdet regionforstørring. Her har fylkeskommunen hatt egne prosesser i Nordland knyttet til arbeidet med Regional Transportplan. Dette temaet har derfor ikke blitt behandlet i prosessmøtene som har vært gjennomført. I materialet fra prosessmøtene ser en at deltakerne likevel har vært opptatt av kommunikasjoner og transport, da det er vesentlig når en snakker om både attraktivitet og vekstkraft.

Fylkeskommunen har besluttet at det skal gjennomføres prosessmøter i de 10 utvalgte bykommunene for de to andre utviklingsområdene. Disse prosessene skal fokusere på temaområdene **vekstkraft** og **attraktivitet**. Hensikten med disse møtene er medvirkning og innspill til den regionale planen for by- og regionsenterpolitikk. Vi har bistått fylkeskommunen med å lede disse prosessmøtene.

Når det gjelder temaet Bodø som fylkeshovedstad ble ikke dette viet like stor oppmerksomhet i alle prosessmøtene. I noen av møtene var engasjementet så stort rundt egen by- og regionsenterutvikling at temaet ikke ble berørt. Vi vil derfor ikke problematisere rundt dette temaet i denne rapporten, men knytte noen kommentarer til det som kom fram rundt dette, under vår oppsummering her.

3. Tilnærming til prosessmøtene

3.1 Kunnskapsgrunnlag

Det har vært utarbeidet et kunnskapsgrunnlag for bypolitikk for hver av de ti byene i forkant av prosessmøtene. Dette kunnskapsgrunnlaget har bestått av to deler:

A. Kartlegging av byene som innovasjonssentra utført av NIBR.

Fylkeskommunen ønsket et nytt kunnskapsgrunnlag for de ti byene som er definert som regionsenter. Utgangspunktet er forståelsen av at byene skaper en dynamikk og en innovasjonskraft som er viktig for å styrke vekstkraften i byene. Aktørperspektivet har stått sentralt i kartleggingen med sikte på å få et bilde av hvordan offentlige og private aktører arbeider og samarbeider, hvilke relasjoner og nettverk som eksisterer mellom ulike miljøer og hvordan samspillet dem imellom direkte eller indirekte har betydning for å skape grunnlag for innovasjon og ny utvikling.

Fokuset i kartleggingen har først og fremst vært på hva som fungerer som innovasjonsarenaer og hva som er styrker og svakheter i byene og næringslivet med hensyn til å inspirere til nyskaping og kreativitet for så vel nye produkter og tjenester som prosesser, organisasjonsformer, arbeids- og samarbeidsmåter. NIBR har kartlagt både eksisterende og potensielle arenaer i de ti byene for å kunne si noe om mangfold og muligheter; ulike miljøer, møteplasser, fora og nettverk der mennesker møtes eller samhandler.

NIBR har underveis innlemmet et regionalt perspektiv på flere av tematikkene. Årsaken er at byen som innovasjonssentra nødvendigvis fungerer i et samspill med den omkringliggende regionen.

Kartleggingen til NIBR var todelt; det skulle utarbeides en oversikt over tilgjengelig statistikk og gjøres en beskrivelse av hvordan byene i dag fungerer som innovasjonssentre, med hovedvekt på den siste delen. Kartleggingen ble gjennomført på følgende måte:

- i. by-intervjuer i hver av de ti byene med personer fra næringsliv, kulturliv, offentlig virksomhet og kunnskapsmiljøer, til sammen 50 informanter
- ii. spørreundersøkelse med 163 besvarelser fra ledere av ulike bedrifter og virksomheter i Nordland
- iii. intervjuer med sentrale aktører på fylkesregionalt nivå innen offentlig forvaltning, forskning, utdanning og næringsliv
- iv. sammenstillingen av tilgjengelig statistikk,
- v. dokumentgjennomgang av relevante planer og strategidokumenter i kommunene og fylket

NIBR har sammenfattet kartleggingen i en egen rapport som ble ferdigstilt i februar i år.

B. Sammenstilling av andre planer og analyser som var tilgjengelig for hver by

NIBR sin statistikk for hver by er blitt supplert med andre planer og analyser som var tilgjengelig for hver by. Dette er dokumenter som kommuneplaner, strategiske næringsplaner, ulike samfunnsanalyser og ulike utredninger som er relevant.

Med utgangspunkt i dette materialet er det utarbeidet et sammendrag av kunnskapsgrunnlaget for hver av de ti byene. Sammendragene er orientert rundt formålene med de to tema **vekstkraft** og **attraktivitet** slik det er formulert i fylkeskommunens planprogram.

*«Byene i Nordland skal være attraktive steder å starte nye bedrifter og utvikle eksisterende bedrifter. Byene skal også være attraktive steder å lokalisere både privat og offentlig arbeidsplasser. For å få til dette skal det utvikles kunnskap og felles forståelse for byenes rolle for næringsutvikling i Nordland. Det skal identifiseres muligheter for å styrke **vekstkraften** ved å utvikle byene som innovasjonssentra i Nordland».*

*«Bypolitikken skal være med på å styrke de enkelte byenes **attraktivitet** og tiltrekningskraft som besøkssted og sted for mennesker å bo og oppholde seg. Attraktivitet vil i denne sammenhengen fokusere på bymessige kvaliteter, og hvordan byene i Nordland best kan utvikle sitt potensiale gjennom byplanlegging og tilrettelegging for ønsket befolkningsutvikling. I dette ligger det at byvekst skal håndteres på en god og bærekraftig måte og hvor utviklingen ikke styres av sektorinteresser hver for seg. Dette krever kunnskap om hvordan byutvikling skjer, og hvordan offentlig sektor kan legge til rette for utbygging av offentlig infrastruktur, offentlige tjenester og privat prosjekt- og eiendomsutvikling som ivaretar fellesskapets interesser. Planen skal drøfte hvorledes byplanlegging kan brukes som virkemiddel for å få til en god og bærekraftig arealbruk som fremmer bedre miljø, helse og levekår i byen, og som favner både den enkeltes bo- og nærmiljø, og byens offentlige rom som arena for mangfold og fellesskap».*

Hensikten med sammendragene var at deltakerne på hvert prosessmøte skulle få anledning til å gå gjennom kunnskapsgrunnlaget om egen by på forhånd. Dette for å målrette prosessmøtene i størst mulig grad. I sammendraget ble det reist en rekke spørsmål rundt de to tema som en ønsket belyst grundig i hvert prosessmøte.

Vekstkraft ble i sammendraget organisert som en swot-analyse. NIBR's kartlegging av den enkelte by ble gruppert i styrker, svakhetet, muligheter og trusler. Under vekstkraft i sammendraget ble den enkelte by utfordret på ett hovedspørsmål fra planprogrammet og hjelpespørsmål som understøttet hovedspørsmålet:

Hvordan utvikle din by som senter for næringsutvikling og vekst?

- Hvilke samhandlingsarenaer for innovasjon og vekst har en i din by og hvor godt er de koordinert?
- Hvilke hindringer for økt gründervirksomhet oppleves i din by?
- Finnes det hindringer for igangsetting av innovasjons- og utviklingsprosjekter i din by?
- Hvilken kompetanse finnes i din by som kan være attraktiv for private bedrifter og offentlige foretak
- Hvilken infrastruktur finnes i din by som er fremmende/hemmende for nye etableringer?
- Hvilke nasjonale offentlige oppgaver kan gjøres med kontor i din by?
- Hvordan kan en inkludere omlandet til din by inn i arbeidet med
 - Gründersatsing?
 - Bedriftsutvikling?
 - Akkvisisjon?
- Hvilke nasjonale og internasjonale markedstrender vil kunne ha betydning i arbeidet med å få lokket nye bedrifter til din by?

Sammendraget av kunnskapsgrunnlaget knyttet til temaområdet **Attraktivitet** ble utarbeidet gjennom å kartlegge kjent kunnskap. Det ble vist til aktuelle samarbeidsaktører i byutviklingen, samt vedtatte kommunale planer som setter rammer for byutvikling. Videre ble det gjort en oppsummering av nåsituasjonen knyttet til byutviklingstemaene *byvekst*, *bykvalitet* og *byplanlegging*. Kartleggingen av de ulike områdene for hver enkelt by ble fulgt opp med en rekke spørsmål som hadde som formål å konkretisere relevante problemstillinger og synliggjøre kompleksiteten knyttet til de ulike temaene. Den enkelte by ble gjennom dette utfordret på å svare på hovedspørsmålet hentet fra planprogrammet:

Hvordan utvikle din by som et godt og attraktivt sted å bo og leve?

Det ble i denne sammenhengen satt opp noen hjelpespørsmål som understøttet denne problemstillingen:

- **Hvordan samarbeider ulike aktører i byen din om byutviklingen?**

Her ble det stilt spørsmål ved hvilke eksisterende aktører og arenaer som finnes som er med på å gjøre byen attraktiv som bo- og besøkssted. Det ble videre stilt spørsmål ved i hvilken grad alle aktuelle aktører er involvert på tvers av næring, kultur, frivillig og offentlig sektor.

Hvilke overordnede planer legger spesifikt til rette for byens attraktivitet, vekst og utvikling?

I kartleggingen ble det satt fokus på hvordan kommunen tilrettelegger for byens vekst og utvikling gjennom politisk vedtatte planer. Det ble videre lagt vekt på i hvilken grad kommunen gjennom overordnede planer har arbeidet med planmessig med boligbygging, kollektivutbygging og sentrumsplanlegging, og lagt til rette for offentlig debatt og medvirkning.

Hva er nåsituasjonen i din by når det gjelder byvekst?

Det ble her stilt spørsmål ved hvordan kommunen har tilrettelagt for handel og næring i byen, boligtilbud i sentrum og hvilke sentrumsfunksjoner som kan tilrettelegge for attraktivitet. Dette ble sett i sammenheng med nasjonale krav om samordnet areal-, bolig- og transportplanlegging, hvor fortetting og kompakt byutvikling, styrket kollektivtilbud og utbygging av gang- og sykkelveinett fremmes som viktige virkemidler. Kartleggingen la blant annet vekt på i hvilken grad det foreligger bindende arealplaner, kollektivplaner, parkeringsrestriksjoner og lokalisering av byfunksjoner (bolig, kulturtilbud, handel, offentlig tjenester).

Hva er nåsituasjonen i din by når det gjelder bykvalitet?

I kartleggingen av status når det gjelder bykvalitet, ble det pekt på problemstillinger knyttet til folkehelse, bymiljø (støy, trafikk), sosiale og fysiske møteplasser og tilgang til grønne områder. Andre tema som ble pekt på som viktige for bykvalitet, var tilgang til gjennomgående rekreasjonsområder i byen, offentlige uterom, kulturmiljø og kulturminner, bygg og bygningsmiljø av høy arkitektonisk kvalitet, og tilgang til byfunksjoner. Det ble også lagt vekt på i hvilken grad kommunen ivaretar medvirkning og inkludering ovenfor nye innbyggere og tilrettelegger for dette.

Hva er nåsituasjonen i din by når det gjelder byplanlegging?

Kartleggingen knyttet til byplanlegging ble orientert rundt handelsetableringer i og utenfor sentrum (handelsanalyser) som grunnlag for byutvikling, situasjonen knyttet til parkering, klimatilpasning og planlegging for boliger i sentrum. Det ble også pekt på kompetanse og kunnskapsutvikling som viktig for byens arbeid med byutvikling.

Alle spørsmålene som ble stilt i kunnskapsgrunnlaget og på prosessmøtene er i sin helhet gjengitt i vedlegget til denne rapporten.

4. Gjennomføring av prosessmøtene

Som nevnt har det vært gjennomført prosessmøter i de 10 utvalgte bykommunene for å få innspill til planen. Det ble etablert en referansegruppe for planarbeidet, bestående av en administrativ kontakt i hver kommune, som har bistått i de lokale prosessene. Sammenstillingen av kunnskapsgrunnlag ble sendt ut til deltakerne før hvert prosessmøte

Med utgangspunkt i spørsmålene under de ovennevnte tema, ble det gjennomført gruppearbeid og plenumsdiskusjoner. Resultatene fra hvert gruppearbeid ble presentert for plenum og deretter diskutert tematisk. Under plenum ble det notert ned momenter fra på flip-ark. I tillegg ble det skrevet referat fra fylkeskommunens deltakere.

Fylldige referater fra hver prosessmøte finnes som vedlegg til denne rapporten. I det følgende vi vi presentere et kort referat fra hvert prosessmøte som er å forstå som et ekstrakt eller essensen fra hvert møte.

Narvik			
Dato og sted prosessmøte	15. februar 2016, Malmen		
Antall deltakere (påmeldte)	32	Grupper	3 vekstkraft, 3 attraktivitet
Innledning by	Varaordfører Geir Kjetil Hansen		
Innledning NFK	Britt Kjensli		
Prosessleder Bedriftskompetanse	Roger Veinan		

Ekstrakt prosessmøte
<p>1. Vekstkraft</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvikling, oppdatering og styring etter planverk (næringsplan, arealplan etc.). Skape større forutsigbarhet og kunnskap om planverk. Bedre koordinering og rolleavklaringer offentlig/privat (herunder opprette stilling som næringskoordinator Narvik kommune). • Utvikle et stort mangfoldig næringsliv med attraktive arbeidsplasser. Samordning og tilrettelegging for utvikling av nye arbeidsplasser (areal/infrastruktur etc.). Utnytte fortrinn innenfor teknologi, kompetanse, turisme. • Bedre kommunikasjoner til og fra byen, herunder kollektiv, sykkelvei, gangvei etc. Gjelder bl.a. mot Lofoten, Harstad/Evenes. • Bedre dialog og samarbeid mellom kommune/fylkeskommune og næringsliv vedr. utdanningsbehov. Videreutvikling og bygging av ny kompetanse for næringsutvikling og vekst. Tettere samarbeid med Universitetet i Tromsø og Nord Universitet. • Videreutvikle kulturtilbud og reiseliv (ref. Vinterfestuka, Narvikfjellet, Narviksenteret, Visit Narvik m.fl.).
<p>2. Attraktivitet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det viktigste kriterium er arbeidsplasser, samt at disse er attraktive og representerer et mangfold i fht. kjønn, utdanning mv. • Åpne opp byen, fysisk og mentalt. Helhetlig utvikling av infrastruktur, bygningsmasse, arealplan etc. • Attraktivitet og mangfold i utdanningstilbud (videregående og høgskole/universitet). • Etablere/utvikle forum/møteplasser/arenaer for ungdom og studenter samt for byutvikling og bykvalitet, med tilbud som frokostmøter, temamøter etc. • Bevissthet og strategi knyttet til omdømmebygging. Utnytte Narviks historie/identitet (krig/fred, industri/arbeidsliv, malmbu etc.). Kommunikasjonsstrategi med fokus på ungdom og hjemflytting etter utdanning etc. Bli bedre på framsnakking og synliggjøring av positive tiltak).

Fauske	
Dato og sted prosessmøte	16. februar 2016, Fauske rådhus
Antall deltakere (påmeldte)	18 Grupper 2 vekstkraft, 2 attraktivitet
Innledning by	Ordfører Jørn Stene
Innledning NFK	Britt Kjensli
Prosessleder Bedriftskompetanse	Roger Veinan

Ekstrakt prosessmøte
1. Vekstkraft
<ul style="list-style-type: none"> • Planlegging, tilrettelegging og potensiale innenfor arealer til ny næringsvirksomhet (Bodø begynner å få begrenset plass). • Sterkt og viktig knutepunkt innenfor transport og logistikk, med god infrastruktur og korte avstander (jernbane, vei, sjø). Potensiale i å utvikle godsterminalen. Ønske om å legge E6 utenfor sentrum. • Utnytte potensiale innenfor overskudd kraft. • Dra nytte av eksisterende kompetansebedrifter (SKS, Helsesportsenteret m.fl.) • Dra nytte av kompetanse, erfaring og dugnadsånd som arrangør av større idrettsarrangement mv. • Potensiale i fht. samhandling øvrige kommuner (spesielt Sørfold) • Arbeide med omdømmebygging og møteplasser (næringsforum, jernbanekafé m.fl.)
2. Attraktivitet
<ul style="list-style-type: none"> • Tilrettelegging for boligbygging, spesielt i sentrum. Mangel på utleieobjekt boliger/leiligheter. • Bedre samhandling av behov mellom videregående skole, kommunen og næringsliv. Utvikle flere lærlingeplasser. • Samlingssted ungdom samt utearealer barn/unge. • Behov for kulturhus og mer liv i sentrum • Avklare ønsker/behov for å få ungdom til å flytte tilbake etter utdanning/jobb (barnehage, skole, kulturtilbud etc.) • Arbeide med omdømmebygging (spesielt overfor ungdom). Voksne må ta spesielt ansvar, spesielt i fm. sosiale medier.

Bodø	
Dato og sted prosessmøte	17. februar 2016, Bodø rådhus
Antall deltakere (påmeldte)	18 Grupper 1 vekstkraft, 1 attraktivitet
Innledning by	Rådmann Rolf Kåre Jensen
Innledning NFK	Britt Kjensli
Prosessleder Bedriftskompetanse	Roger Veinan

Ekstrakt prosessmøte
1. Vekstkraft
<ul style="list-style-type: none"> • Myndighetsutøvelse, dialog og medvirkningsprosesser (workshop, nettverksmøter etc.) for deling av informasjon og bedre kommunikasjon om behov og strategi- og målformulering. • Utvikle leverandør og innflaggingsprogram. Fokus på offentlige anskaffelser og strategier for etableringer av ny næringsvirksomhet (akkvisisjon). • Styrke satsning på SMB-bedrifter (færre enn 10 ansatte, utgjør > 90 %). • Styrke samarbeid mellom næringsliv og politikk/administrasjon. Skape større forutsigbarhet, langsiktighet, gode rammebetingelser og behovsforståelse næringsliv/utvikling. • Videre satsning på utbygging av Nord Universitet (spesielt innenfor teknologi og vitenskap). Sterkere samarbeid mellom universitetet og næringslivet. • Mer tydelig strategi på satsningsområder/næringer. • Frambringe mer risikovillig investeringskapital.
2. Attraktivitet
<ul style="list-style-type: none"> • Viktigst: flere arbeidsplasser. Aktiv tilrettelegging for å utvikle spennende, attraktive og varierte stillinger, herunder innen offentlig virksomhet. Lokalisering av arbeidsplasser i sentrum. Flere arbeidsplasser til flyktninger/innvandrere. • Variert og godt boligtilbud i sentrum, også for barnefamilier. • Transport/logistikk og tilgjengelighet for adkomst til sentrum. Herunder kollektivtilbud, gang- og sykkelsti, parkeringsmuligheter. • Attraktive møteplasser (fysisk og digitalt). Fokus på folkehelse og trivsel, helhetlige tilbud (skole, barnehage), grønne arealer, bilfritt sentrum. • Utvikle en Masterplan for kompakt by og "Smart City". Grønt skifte og bærekraftig utvikling. • Gode kulturtilbud for byens befolkning og som resulterer i besøk fra omlandet. • Sterkere fotavtrykk fra universitetet og studentmiljø i sentrum. Skape trivsel for studentene slik at de forblir i Bodø. • Utnytte arrangementsarenaer; - med elitelag innenfor fotball, håndball mv.

Leknes	
Dato og sted prosessmøte	29. februar 2016, rådhuset
Antall deltakere (påmeldte)	21
Innledning by	Ordfører Remi Solberg
Innledning NFK	Britt Kjensli
Prosessleder Bedriftskompetanse	Roger Veinan

Ekstrakt prosessmøte
1. Vekstkraft
<ul style="list-style-type: none"> • Bedre samarbeid. I dag fragmentert og tilfeldig. Bevisstgjøre Leknes' fortrinn; sterk næringsdrivende, høyt kompetansenivå. • Vitalisere og bedre funksjonen til næringsforum. Skape møteplasser og arenaer for nettverks-utvikling. Etablere flere konferanser. Re-etablere kunnskapspark. • Mangler "bjelle-sauer" og næringslivsaktører som går foran. Mangler også utviklingselskap. Kommunens rolle/ansvar? • Bedre omdømmebygging. Framsnakking og legge grunnlag for samhandling og medvirkning. Skape Leknes-patrioter. Bedre nettsider. • Tilrettelegging av næringsareal. Planverk/strategisk næringsplan. Bedre informasjon og markedsføring av muligheter. Skape forutsigbarhet og unngå potensiale for interessekonflikter. • Tilrettelegging for etablering av offentlige arbeidsplasser (olje-/miljøsentre) • Ta større regionalt ansvar. Utvikle kommunen og næringsliv. Synliggjøre Leknes' rolle. Hvilke muligheter ligger i et sterkere samarbeid med Svolvær?
2. Attraktivitet
<ul style="list-style-type: none"> • Meieriet kultursenter. Viktig kultur-/fritidstilbud. Biblioteket som driver og tilrettelegger. • Leiligheter i sentrum. Fortetting. Definere byen i fht. geografi/soner/bygrenser. Bedre fysisk infrastruktur (gang-/sykkelsti, by-buss). Definert torg. • Etablere bykvaliteter à la Drammen. Utvikle "Leknes-modellen" (3D-modell). • Skape attraktivitet for nyetableringer og rimelige lokaler for SMB-bedrifter. • Unngå stadige omkamper om beslutninger, planer etc. • Skape større involvering av ungdom. Valgmuligheter i fht. utdanning og arbeid. Få utflyttede ungdom tilbake. Dårlig kollektivtilbud (for ungdom) til omland. Oppvekstvilkår.

Sandnessjøen	
Dato og sted prosessmøte	7. mars 2016, Alstahaug rådhus
Antall deltakere (påmeldte)	18 Grupper 1 vekstkraft, 1 attraktivitet
Innledning by	Ordfører Bård Anders Langø
Innledning NFK	Greta Johansen
Prosessleder Bedriftskompetanse	Roger Veinan

Ekstrakt prosessmøte
1. Vekstkraft
<ul style="list-style-type: none"> • Styrke/utvikle felles møteplasser/arenaer (næringshage/næringsforum/"jordbær-selskap"). Bedre koordinering og samhandling, mindre parallelle prosesser. • Bedre koordinering og samarbeid med omland. Samle ressurser, utvikle møteplasser, rolleavklaring og ansvar etc. • Styrke samhandling næringsliv og kommune/offentlig. Behovsavklaring næringsliv. Roller/ansvar. Tilgjengelighet og oversikt over ressurser/bestillerkompetanse. Kortsiktig og langsiktig perspektiv. • Tilrettelegging for nyetableringer og styrt lokalisering. Være katalysator. Formelt samarbeid med nabo-kommuner. • Grønt skifte og scenariotenkning. Global utvikling og potensiale/fortrinn (ref. energi, havbruk/sjømat, avfallshåndtering, biodrivstoff etc.). Langsiktighet (40 år framover).
2. Attraktivitet
<ul style="list-style-type: none"> • Planarbeid for boligutvikling. Bo-fortetting vs. god plass. Varierende tilbud boligtyper/leiligheter. Tilrettelegging ut i fra boligtyper. • Langsiktig og helhetlig plan for Kulturbadet. Varierende tilbud. Utnyttes for å bygge felles identitet og stolthet. Trekkplaster for omlandet. • Utvikling av rollen som regionsenter. Servicetorg i sentrum. Samlokalisering. Samling rundt næringshagen. Binde sammen de ulike sentraene. • Kompetanseutvikling er svært viktig. Har gode aktører (Studiesenteret m.fl.). Behov for å samle ressurser. Avklare kompetansebehov næringsliv. • Handel/kjøpesenter i sentrum. Bevisst valg. Åpningstider/tilgjengelighet. • Utvikling/etablering av arenaer og møteplasser for samarbeid om byutvikling. • Møteplasser/servicetilbud for besøkende/reisende. • Godt vertskap og attraktivitet i sentrum. Fokus på positivitet og gode medvirkningsprosesser befolkning inkl. barn/unge. Bruk av sosiale medier. • God barnehagedekning og tilbud barnefamilier (der man bor). • Bedre tilrettelegging for flyktninger/innvandrere.

Sortland	
Dato og sted prosessmøte	11. mars 2016, Kulturfabrikken
Antall deltakere (påmeldte)	17 Grupper 1 vekstkraft, 1 attraktivitet
Innledning by	Ordfører Tove Mette Bjørkmo
Innledning NFK	Greta Johansen
Prosessleder Bedriftskompetanse	Kjetil Woje

Ekstrakt prosessmøte
1. Vekstkraft
<ul style="list-style-type: none"> • Risikovillig kapital er en hindring for næringsutvikling og vekst. • Mangler en "smeltedigel" for utvikling. Manglende kultur og for dårlig kjennskap til hverandre (lukkede miljøer). • Må kartlegge bedre hvilken kompetanse som vil være attraktiv for næringsliv og bedrifter. • Framheve infrastruktur som har betydning for nyetableringer og vekst næringsliv. Har i dag trafiksikker havn for gods og god fiberdekning. • Må jobber mer målrettet og systematisk gjennom nettverk/møteplasser/forum etc. Gjelder også i fm. omlandet. • Styrke samarbeid mellom kommune og næringsliv (via ny nærings sjef). Etablere faste møtepunkter, både formelle og uformelle. • Bedre plan for næringsutvikling. Sortland er Vesterålens by og midtpunkt. Hva skal Sortland og Vesterålen bety for Nord-Norge? • Omdømme er en utfordring spesielt i fht. omland og nabokommuner. • Må etablere bedre kultur for å ta vare på gründere. • Sortland som by og næringsliv har ikke opplevd noen "kriser" og behov for omstilling. Har vært et hinder for næringsutvikling og vekst.
2. Attraktivitet
<ul style="list-style-type: none"> • Bedre samordning mellom offentlig (politikk og administrasjon), næringsliv og frivillige. Framsnakke og snakke med én stemme. • Har mange planer, men for lite utrettes. Hvorfor? Må utarbeides ny planstrategi • Hvordan utnytte og skape et mer attraktivt sentrum? Har mulighetsrom: Handelsby, Blåbyen mv. Samarbeidspotensiale innen FoU, turisme, handel, kultur etc. Har unik beliggenhet. • Stor avstand mellom politiske prosesser og befolkningens ønsker. Mange snakker om de samme ting, men ikke samtidig og sammen. • Behov for større diskusjon om urbanitet og hvilke bykvaliteter man ønsker med sentrum. Hvem skal bo i sentrum og hvordan skal dette tilrettelegges? • Har stort potensial i å etablere flere formelle og uformelle møteplasser (ref. "Lille-lørdag"). • Bedre utnyttelse av digitale og sosiale medier. • Jobbe bedre med integrering innvandrere.

Mosjøen			
Dato og sted prosessmøte	14. mars 2016, rådhuset		
Antall deltakere (påmeldte)	10	Grupper	1 vekstkraft, 1 attraktivitet
Innledning by	Ordfører Jann-Arne Løvdahl		
Innledning NFK	Britt Kjensli		
Prosessleder Bedriftskompetanse	Roger Veinan		

Ekstrakt prosessmøte	
1. Vekstkraft	
<ul style="list-style-type: none"> • Bedre koordinering og samlokalisering av ulike arenaer (næringsforeninger, sentrumsforeninger m.fl.). Trenger rolleavklaringer (inkl. kommunal rolle/styring). • Har viktig infrastruktur/logistikk (E6, jernbane, flyplass, havn etc.), men mangler godsterminal og logistikkfirma. Sliter med sene vareleveranser. • Utfordringer omdømme og intern samhandling (unngå "krangling"). Har stor betydning i fht. signaleffekt og gjennomslagskraft. • Utnytte potensialet som "laksehovedstad". Tørre å tenke stor – internasjonalt! Men mangler investor-miljø. • Alcoa viktig aktør som engasjerer seg lokalt. Grønn energi viktig for videre utvikling. • Har ingen oljebasert industri, og har gode tider nå. 	
2. Attraktivitet	
<ul style="list-style-type: none"> • Fortetting av bysentrum, skape en mer levende by. Mangler plan for boligutvikling. Åpningstider handelsstand også etter kl. 16. • Har bred politisk enighet om mål for byutvikling. • Har varierte arbeidsmuligheter. Styrke det regionale samarbeidet. Vefsna næringspark. • Fokuserer på positive faktorer, spesielt overfor ungdom. Satse tyngre på markedsføring, få utflyttet ungdom tilbake. Etablere sentrumsnære møteplasser. • Utfordringer for aldersgruppe 25-40 år med fokus på barnehage, skole, nærmiljø, fritidsmuligheter etc. • Bli generelt bedre på integrering og tilrettelegging for innvandrere. 	

Brønnøysund			
Dato og sted prosessmøte	15. mars 2016, rådhuset		
Antall deltakere (påmeldte)	17	Grupper	1 vekstkraft, 1 attraktivitet
Innledning by	Ordfører Johnny Hanssen		
Innledning NFK	Britt Kjensli		
Prosessleder Bedriftskompetanse	Kjetil Woje		

Ekstrakt prosessmøte			
1. Vekstkraft			
<ul style="list-style-type: none"> • Fokus på å beholde gamle og skape nye offentlige arbeidsplasser. Samle NAV-funksjoner i en felles enhet. • Satsning på havbruk og marin biomasse. Har naturgitte fortrinn og kompetanse på området. Kommersialisere mer av biomassen, men mangler investorkapital og aktører. • Få sterkere bedriftssamarbeid og forum for dette. Etablere clusterer. • Fokuserer på reiselivsatsning og samle ressurser (Esso-brygga). Tydeligere satsning på Torghatten som reiselivsmål. • Har godt samarbeid mellom næringsforeninger i regionen. Videreutvikle samarbeid mellom næringsforening og kommunen (møtes hver 1. mandag i måneden). • Viktig å utvikle/styrke videregående opplæring og utdanningstilbud (ref. havbruk etc.). Tilby helhetlig utdanning (både VK1 og VK 2). • Mer foredling av råvarer, ikke bare være råvareleverandør. 			
2. Attraktivitet			
<ul style="list-style-type: none"> • Satsning på viktige sosiale tjenester, barnehage, skole, helse og omsorg mv. Bedre tjenestetilbud for innvandrere. • Forbedre, skape mer variert botilbud. Bedre tilbud og integrering av studenter. Flere hybler. • Bedre promotering og markedsføring av eksisterende tilbud (reiseliv, VGS, organisasjoner, fritidstilbud etc.). • Omdømmebygging. Heie på hverandre vs. bygde-dyret. Få fram gladsaker i media. Positiv omtale av hverandre. Fokus på eksemplets makt. Ambassadør-kurs. Sosiale medier. "Kom heim" – arrangement. • Utvikle mer levende by med urbane kvaliteter. Diskutere "drømme-byen" og hva denne skal inneholde (tema, eksempler). Boligtilbud, nærhet sentrum, tilbud ulike grupper (inkl. tilflyttere) • Bedre integrering av innvandrere. Tilrettelegging. Skape toleranse og mangfold, diversitet. Likestilling i et samfunnsperspektiv. 			

5. Felles/gjennomgående innspill og problemstillinger

5.1 Innledning

Vi har her organisert innspillene og problemstillingene etter de undertema eller hjelpespørsmål som ble presentert i kunnskapsgrunnlaget og i gruppeoppgavene. Vi har videre søkt å identifisere de faktorene som deltakerne har pekt på som synes felles og gjennomgående for de fleste byene.

5.2 Vekstkraft

Under temaet vekstkraft har vi forsøkt å identifisere faktorer fra prosessmøtene som vil gi svar på spørsmålet;

Hva vil skape vekstkraft?

Tema: Samhandlingsarenaer

- Møteplasser og arenaer er for fragmentert og må koordineres for å få vekstkraft.
- Tettere dialog og samarbeid mellom kommune og næringsliv. Kunnskapsdeling. Koble sammen utviklingsmiljøer. Bedre koordinering/rolleavklaringer og samhandling mellom privat/offentlig.
- Samordne møteplasser. Politisk verksteder for gode løsninger.
- Utbyggingsprogrammer i samspill, men kommunen må tørre å styre.
- Smart myndighetsdialog. Arenaer for dialog, workshop og nettverk
- Medborgermedvirkning med workshops med deltakere fra alle deler av samfunnslivet
- Studieturer til andre byer i Europa som jobber godt med næringsutvikling for å lære
- Tettere samarbeid mellom kommunen og næringsforeninger
- Etablere byutviklingsfora som arenaer for å diskutere vekst.
- Formalisere og systematisere eksisterende nettverk og skape nye nettverksarenaer
- Løfte statusen til næringsforeninger og næringsforum
- Definere hva som skal være kommunens rolle i å skape vekstkraft på nye samhandlingsarenaer. Initiativtaker til nye arenaer.
- Samlokalisering av alle utviklingsmiljøene i byen vil gi sterke vekstkraft
- Legge alle ressurser til næringsutvikling i et utviklingsselskap som får ansvar for å koordinere samhandlingsarenaer
- Kommunen må være drivkraft i samordning og koordinering av alle ulike utviklingsmiljøene, definere ansvar og roller og ta styringen
- Viktig med regionalt fokus i utvikling av samhandlingsarenaer
- Koble forskning med lokale utviklingsmiljøer – mer FoU
- Dyrke formelle og uformelle møtearenaer
- Utvikle felles mål for forpliktende innovasjonsarenaer
- Fysisk samlokalisering av alle utviklingsmiljøer vil gi større vekstkraft
- Vurdere regionrådsinndelingen i Nordland
- Satse mer på bedriftsnettverk og klynger og etabler uformelle nettverk som næringslivslunsjer på en systematisk måte

Tema: Gründervirksomhet

- Utvikle tilpassede gründerpakker.
- Inkubatorer – tilby rimelige kontorlokaler med muligheter for å være med andre nyetableringer/ småbedrifter/ større kunnskapsbedrifter
- Bedre samspill mellom gründere, politikk og administrasjon
- Det må utvikles en sterkere gründerkultur i byen – gründere må løftes fram
- Byen og kommunen må ta ansvar for å utvikle en gründerstrategi , ta større risiko og tørre å satse.

Tema: Kompetanse

- Bruke og videreutvikle allerede eksisterende kompetanse, koble eksisterende kompetanse gjennom samarbeid med universitet og høyskoler og FoU-miljøer. Større kunnskapsoverføring mellom ulike næringer.
- Bedre samhandling mellom vg.skole og næringsliv. Dra nytte av den enkelte bys kompetansebedrifter.
- Videre satsning på å bygge Nord teknologiske universitet – det er viktig for alle byene i Nordland
- Samarbeid med nabokommunene for å få høyskoler og universitet til å legge desentraliserte studier til regionen. Bygge kompetansesentre.
- Formalisere faste arenaer med regionale aktører med kompetansebygging som tema
- Samarbeid mellom kommuner, næringsliv og universitet/høyskoler for å utvikle tilpassede studier i forhold til næringslivets behov. Måltrettet kompetansebygging.
- Kompetanseutvikling må fokusere mye mer på innovasjon.
- Kartlegge og utnytte lokal kompetanse som grunnlag for ny virksomhet – sektorover-gripende utviklingsfokus
- Fokusere på synergier som ligger i skjæringspunktet mellom forskning og lokale utviklingsmiljøer.

Tema: Infrastruktur, samferdsel og logistikk

- Forsterke og bedre kommunikasjoner til og fra byen.
- Utvikle potensiale som transportknutepunkter.
- Tilrettelegge arealer for næringsformål
- Infrastrukturen må utvikles smartere – helhetstenking mellom flyplasser, havner, vegger og jernbane. Helhetlig logistikk-løsninger viktig for reiselivet.

Tema: Bedriftsutvikling

- Forutsigbart og oppdatert planverk.
- Sterkere satsing på reiseliv gjennom forpliktende regionalt samarbeid.
- Ivareta næringsliv, være god vertskommune.
- Satse mye mer på produktinnovasjon for å unngå og kun være en råvareleverandør
- Satse mye mer der vi har naturgitte fortrinn som marin biomasse
- Koordinere reiselivsbedrifter for å satse mer på reiseliv
- Videreutvikle reiselivet til å bli helårlig

Tema: Hindringer

- Tilgang til kapital
- Kjennskap til hverandre og manglende samhandling
- Manglende kulturell og sosial infrastruktur
- Lavt utdanningsnivå og kompetanse
- Lukkede miljøer og for få nettverk gir lite samhandling
- Lite samordnet markedsføring av byen
- For dårlige logistikk-løsninger og nedbygging av samferdselstilbud
- Gårdeierproblematikk - alle sitter på sitt.
- Tilgang på arealer og forretningsbygg

Tema: Akkvisisjon

- Desentralisere offentlige arbeidsplasser.
- Innflagging, skape etablering utenfra og lokalt.
- Kartlegge alle utflyttere og invitere til «flytte hjem seminar» - tilrettelegge med virkemidler for muligheter for å starte opp egne virksomheter
- Påvirke myndighetene for å få utflytting av statlige funksjoner
- Kartlegge kompetanse i byen som kan være attraktiv for private bedrifter og offentlige virksomheter som for eksempel kulturell kompetanse eller arrangørkompetanse
- Jobbe aktivt mot statlige myndigheter for å få nasjonale oppgaver som for eksempel våpenregister, fengsel, vegvesen/vegdirektorat, kraftoppgaver, vilt og fisk.
- Samordne og samle funksjoner i felles enheter, stat/ fylke/ kommune.
- Mye mer aktiv og tydelig kommunikasjon ut om at gründere og nyetableringer er velkommen og blir hjulpet fram.
- Kommunal førstelinjetjeneste for tilflytteren og gründeren
- Legg til rette for offentlige arbeidsplasser innen marin sektor. Flere offentlige arbeidsplasser vil gi innbyggere med høyere utdanning i byen.
- Sats på offentlige arbeidsplasser som har naturgitte forutsetninger i regionen som reiseliv, primærnæringer, kultur og kunst

Tema: Nye bedrifter

- Utvikling sjømat og bergverk i et regionalt perspektiv
- Behov for risikokapital for å starte nye bedrifter
- Grønt skifte – globalt fortrinn og fokus rundt f.eks. avfallshåndtering, sjømat og biodrivstoff
- Satse mer på kulturbaserte næringer
- Gode samferdselsløsninger er kritisk for kompetansebedrifter
- Uformelle arenaer er viktig for nye virksomheter

Tema: Byen og omlandet

- Tettere og mer forpliktende regionalt samarbeid. Synliggjøre felles interesser og muligheter i regionen. Infrastruktur-samarbeid. Regionsrådutvikling.
- Felles strategiske næringsplaner.
- Samhandling by og region gjennom felles mål- og strategiprosesser og arbeidsdeling i gjennomføringen.
- Næringslivet må se regionen som helhet, dette må brukes som et fortrinn for næringsutvikling i et regionalt perspektiv.
- Skape større forståelse for regionsenteret som viktig trekkplaster for omlandet.
- Fokuserer på det gjensidige avhengighetsforholdet mellom byen og omlandet.
- Involvere næringslivet i nabokommunene i arbeid med å skape vekstkraft
- Viktig at byen er raus overfor omlandet
- Definere nærmere hva byen skal være for omlandet, hva det vil si å være regionsenter?
- Sterkere fokus på regionale samarbeidsprosjekter
- Regionalt samarbeid om flykninger og integrasjon
- En næringsforening for alle kommunene i regionen som et overordnet og forpliktende grep
- Mer forpliktende samarbeid mellom byene og regionsentrene. Må tørre å tenke større tanker, være mer løsningsorientert, heve blikket og avdramatisere konflikter. To regionsenter med kort avstand skaper ikke vekstkraft hvis det ikke samarbeides.
- Regionsentrene styrke hverandre i forhold til funksjoner og roller for å skape et bedre samarbeidsklima. Oppgavedifferensiering.

Tema: Generelt

- Styre etter strategisk næringsplaner
- Regulering av næringsareal.
- Langsiktige planer; tilrettelegge for næringsareal og boligbygging.
- Markedsføring og omdømmebygging. Framsnakking!
- Langsiktig identitetsbygging – holdningsskapende arbeid over tid ved å fokusere på det positive med byen
- Utvikle kultur for å heie på hverandre
- Mye sterkere fokus på omdømmebygging og de positive sidene med byen. Tyngre markedsføring for å få ungdom hjem
- Satse mye mer på urbane kvaliteter som uformelle møteplasser
- JA-kommune og JA-by!
- Våg å være by!

5.3 Attraktivitet

Under temaet attraktivitet har vi forsøkt å identifisere faktorer fra prosessmøtene som vil gi svar på spørsmålet;

Hva vil gjøre byen mer attraktiv som bo- og besøkssted?

Tema: Byutvikling
<ul style="list-style-type: none"> • Attraktive og varierte arbeidsplasser som tiltrekker begge kjønn • Inkludere lag og foreninger i byutvikling – frivillig sektor blir viktigere og viktigere • Kulturutveksling folk til folk • Systematisk omdømmebygging • Kommunen må i større grad sette agendaen for utvikling av byens attraktivitet. Være åpen og inkluderende overfor nye innbyggere og involvere omlandet. • Involvere ungdom og studenter i byutvikling i mye sterkere grad og på en systematisk måte. Lag uformelle ungdomsarenaer på ungdommens premisser. • Bli best på sømløst samarbeid og samspill mellom næring/politikk/ administrasjon om byutvikling. • Forutsigbare og langsiktige rammebetingelser for næringsaktører • Skape felles virkelighetsforståelse som utgangspunkt for strategier for byutvikling • Smidighet i politiske løsninger for å utvikle bykjernen • Etablere ulike fysiske og digitale møteplasser for økt aktivitet og trivsel for folk flest. Fokuserer på tiltrekkende arrangementer og varierte tilbud • Tenke helhetlig og grønt knyttet til å bo, jobbe og tjenestespekter. • Definere et overordnet organ for samordning av utviklingsmiljøer for å fremme samarbeidskultur. Tydelig og aktiv satsing på byen. • Utvikle visjoner for byen gjennom brede prosesser • Etablere ulike arenaer og møteplasser for samarbeid om byutvikling. Kommunen må ta initiativ og styringen • Må samle alle aktører i arbeid med strategisk og helhetlig planlegging av byutviklingen, sette dette øverst på agendaen • Utarbeide statutter for en attraktivitetspris for å fremme byutvikling • Prosesser som skal involvere flere utviklingsaktører må være godt planlagt og ha meget høy kvalitet hvis utviklingsløp skal forplikte • Det aller viktigste for å få til god byutvikling er bred politisk enighet om målene for byutviklingen. Det må fokuseres på vinnerkultur, toleranse, arenabygging. De kreative utviklingsmiljøene må fremheves. • I dag preges byutviklingen av tilfeldigheter og mangelfullt planverk. Det mangler tydelig politisk retning og byutviklingen preges av kompromissløsninger og omkampkultur. • Manglende politisk styring og overordnede mål gir grobunn for interessekonflikter i byutviklingen • Kommunen må samle alle ildsjelene på ulike områder og skape en felles arena der disse kan få påvirke byutviklingen med sin erfaring • Utarbeid ambassadørprogrammer for å få ungdommen hjem • Etablere et bredt sammensatt utviklingsforum; innbyggerforening, også med omlandet, næringsforening, utdanningsinstitusjoner, ungdomsråd, råd for funksjonshemmede, eldreråd, lag og foreninger samt kommunen. Kjør gode prosesser for byutvikling. • Sats på ungdommen, lage arenaer der de får påvirke utviklingen • Lage tegnekonkurranser i skolene om hvordan byen skal se ut

Tema: Byutvikling

- Satse mer på kulturarbeidsplasser og kulturnæringer.
- Rekruttere til yrkesfag – flere lærlingeplasser
- Flere jobber er jobb nr. 1, bli best på offentlige arbeidsplasser
- Systematisk og samordnet innsats for å få flyktninger i jobb.
- Flykninger og innvandrere må sees på som en ressurs og integreres godt
- Større ressurser til gründersatsning.
- Gjennomføringsevne i alle ledd
- Etablere katalysatorfunksjon for nyetableringer
- Vi må bli bedre på å se attraktiviteten i det vi har
- Systematisere tilbud og møteplasser for tilflyttere for eksempel søndag ettermiddag. Skape arena for sosialisering, nettverksbygging og dyrking av fellesskapet noe som vil forsterke bolyst.
- Utvikle konstruktiv tilbakemeldingskultur
- Videreutvikle og bygge videre på internasjonale festivaler

Tema: Aktørsamarbeid

- Samkjørt næringsutvikling
- Samarbeidet mellom viktige aktører som politikere, administrasjon og næringer må spisses og gjøres mer forpliktende
- Profesjonalisering av arrangementer ved å legge til rette for å samle aktører med erfaring for å utvikle samordnet arrangørkompetanse
- Et mer strukturert samarbeid mellom det offentlige, næringslivet og frivilligheten kan utløse større engasjement og oppslutning om byutvikling
- Samlokalisering av alle utviklingsmiljøer
- Bedre og mer forpliktende samhandling mellom kommune, næringsliv, academia og utviklingsaktører
- Styrke det regionale samarbeidet betraktelig
- Formaliser samarbeidet med nabokommuner

Tema: Byvekst

- Videreutvikle handel i sentrum
- Bedre kollektivtilbud til ungdom etter skoletid
- Tilgjengelighet til sentrum og sentrumsfunksjoner er viktig. Tenk kompakt by og sats mer på kollektivtrafikk.
- Bedre fysisk infrastruktur og flere møteplasser.
- Barnehagedekning der du bor
- Mer aktivitet i sentrum
- Bryt kjøpesenterkulturen – sats på handel i sentrum
- Det må bo folk i sentrum, ikke bare handel. Tilrettelegge for bomiljøer også for småbarnsfamilier
- Samarbeid med handelsnæringen om åpningstider vil kunne gi et levende sentrum etter kl. 16.

Tema: Byvekst

- Bedre kollektivtilbud.
- Lokalisering av arbeidsplasser til sentrum.
- Satse på bynær bosetting gjennom fortetting. Utvikle bomiljøer med byggefelt som kan vokse med grønne lunger, gang- og sykkelstier. Utvikle definerte torg med viktige funksjoner, det vil gi mer liv i sentrum. Fokuser på nærhet bo, jobb og kultur
- Flytte kommunens servicetorg ut av rådhuset og etabler det i sentrum
- Satse mer på fortetting i byene

Tema: Bykvalitet

- Åpne byen mentalt – fokusere på holdninger til hverandre, hvordan møter vi folk?
- Åpne diskusjonsarenaer og fysiske samlingspunkter.
- Etablere møteplasser der byutvikling og bykvalitet settes som tema
- Sterkere integrering av studenter/elever
- Satse på kompetansebygging for å heve utdanningsnivået i regionen. Mangfold i utdanningene.
- Flere kulturtilbud og møteplasser for ungdom
- Økt fokus på estetikk i utvikling av kvaliteter i byen
- Bruke media mer aktivt for å fremheve de positive og kvalitetsmessige gode forholdene i byen
- Utvikling av byrommet må få større bevissthet og ha klare mål. For å utnytte de muligheter som ligger i byutvikling må prosessene ta høyde for solid forankring og gjennomføringsevne
- Utnytte de muligheter som ligger i skjæringspunktet mellom forskning, utdanning, turisme, handel, kultur, by og omland.
- Satsing på gode kommunale tjenester og god integrering av innvandrere gir høy bykvalitet gjennom godt felleskap, gode fellesløsninger, åpen og tolerant befolkning, mangfold, trivsel og respekt. Toleranse, mangfold og likestillingsintegrering kjenner tegner en by med høy kvalitet.
- Varierte fritids- og kulturtilbud – stor bredde
- Fokus bør være på å utvikle en levende by med urbane kvaliteter.
- Øke kompetansen på byutvikling og bykvalitet.
- Hele tiden å fokusere på gode barnehager, skole, nærmiljø og fritids- og kulturtilbud

Tema: Byplanlegging

- Aktiv tomte- og boligpolitikk. Behov for helhetlig boligpolitikk og boligplanlegging i et langsiktig perspektiv
- Boligpolitikk og boliger som løfter byens attraktivitet
- Større strategisk og langsiktig fokus i overordnet planarbeid vil gi mer forutsigbarhet for næringslivet
- Involver omlandet i byplanleggingen. Hva kan byen gi omlandet og hvordan støtter omlandet byutviklingen?

Tema: Byplanlegging

- Politisk styring av planarbeidet med mye mer medvirkning
- Bedre planprosesser og bedre kvalitet i planarbeidet vil gi styringskraft over tid. Lettere å holde seg til planene og unngå omkamper
- Etterstrebe politisk enighet om de store linjer for å få vekstkraft. Ta region selv og definer muligheter. Hvor vil vi? Masterplan. Grønt skifte, lokal bærekraft.
- Sporadiske og tilfeldige planprosesser gir ikke samlende kraft til byutvikling
- Byplaner må ligge til grunn for utvikling og visuell utforming. Løfte opp det estetiske i utvikling av byen.
- Gode og brede prosesser for å enes om hva byen skal være
- Utvikle en ny fremtidsrettet samfunnsplan/masterplan. Integrere destinasjonsutvikling og lokal samfunnsutvikling/ stedsutvikling, parkering, camping, offentlige møteplasser, torg, park, samferdsel og kollektivtrafikk.

Tema: Generelt

- Aktiv kommunikasjons-strategi for å få fram de positive sidene og feire suksesser
- Mer framsnaking for å bygge positiv identitet
- Tørre å tenke store tanker
- Varierte kulturaktiviteter i bykjernen som trekker folk inn fra omlandet i større grad.
- Konkretisere nordområdesatsingen
- Vi må heie mer på hverandre

5.4 Vurdering av felles/gjennomgående innspill og problemstillinger

I kapittel 2, innledning er det referert til planprogrammets fem hovedspørsmål eller problemstillinger som man ønsker innspill fra de ti byene på:

- Hvordan kan vi utvikle byene som sentra for næringsutvikling og vekst?
- Hvordan kan vi utvikle byene som gode og attraktive steder å bo og leve?
- Hvordan kan vi styrke byenes samarbeid med sitt omland?
- Hvordan kan vi skape kunnskap og felles forståelse om byutvikling i Nordland?
- Hvordan tilrettelegge for utvikling innen offentlige arbeidsplasser og offentlig virksomhet?

I de følgende kapittel, 5.4.1 Vekstkraft og kapittel 5.4.2 Attraktivitet har vi vurdert gjennomgående utfordringer og suksesskriterier fra møtene i de ti byene, basert på omtalte tema i ihht. kapittel 5.2 og kapittel 5.3, og relatert til planprogrammets problemstillinger.

5.4.1 Vekstkraft

1) Samhandlingsarenaer

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

Møteplasser og arenaer mangler i noen byer helt, eller er ofte fragmenterte og lite koordinerte. Det er uttrykt et klart behov for å samordne og systematisere både eksisterende nettverk og nye nettverksarenaer. Flere mener at en samlokalisering av utviklingsarenaer vil gi økt vekstkraft, og at det er viktig å koble sammen utviklingsarenaer med innovasjon, forskning og utvikling.

b) Samhandling

Det er framkommet et behov for tettere dialog samt større grad av samhandling og involvering. Herunder medborgermedvirkning i form av f.eks. workshops med deltakere fra alle deler av nærings- og samfunnsliv.

c) Roller og ansvar

Fra flere er det uttalt et behov for avklaring og tydeliggjøring av roller og ansvar innenfor og mellom de ulike samhandlingsarenaer. Det må defineres hvem skal ha ansvar for styring av prosessene, hvem skal medvirke hvor og når etc. Dette gjelder ikke minst i mellom offentlige aktører (f.eks. kommune) og næringsaktører (næringsforening etc.). Det er også påpekt et behov for å løfte statusen til næringsforeninger og næringsforum.

2) Gründervirksomhet

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

Det er framkommet ønsker om etablering av inkubator-miljø med tilrettelagte "gründer- pakker". Dette kan bl.a. bestå av rimelige kontorlokaler i samlokalisering med andre nyetableringer, små og mellomstore-bedrifter, SMB. Kunnskapsvirksomheter etc.

b) Samhandling

Det bør legges bedre til rette for samhandling og samarbeid mellom gründervirksomheter, politikere og administrasjon.

c) Roller og ansvar

Byene og kommunene må ta ansvar for utvikling av en gründerstrategi, herunder vilje til å tørre å satse og å ta risiko.

3) Kompetanse

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

Det må gjennomføres en kartlegging av kompetansebehov spesielt sett opp mot innovasjon og FoU. Det må videre gjøres en vurdering av eksisterende kompetanse og hvordan denne samsvarer med behov og grunnlag for videre utvikling. Det er uttrykt ønske om en formalisering av faste arenaer med regionale aktører med kompetansebygging som tema. Det må fokuseres på synergier som ligger i skjæringspunkt mellom FoU og lokale utviklingsmiljø.

b) Samhandling

Det er viktig å styrke samarbeidet mellom de enkelte byene og nabokommunene for å kunne utvikle og legge til rette for desentraliserte studier til de enkelte regioner og å kunne bygge regionale kompetansesentre. Byer/kommuner, næringsliv og utdanningsmiljø (universitets-/høgskolenivå samt videregående skole) må samarbeide for å utvikle målrettede studier tilpasset næringslivets behov.

c) Roller og ansvar

Nord Universitet har stor betydning for hele Nordland og må utvikles videre. I tillegg må spesielt by-kommunene ta ansvar i å bringe de ulike aktørene sammen.

4) Infrastruktur, samferdsel og logistikk

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

Ett av de mest gjennomgående og sentrale suksess-kriterium som er framkommet i de 10 prosess-møtene er behovet for bedre kommunikasjoner til og fra byene. Dette gjelder både i form av rene logistikkbehov for næringslivet, men også som personal-transport av arbeidstakere, studenter/elever, turister og øvrige reisende.

b) Samhandling

Det må utvikles mer helhetlige og "smartere" løsninger knyttet til transportløsninger mellom flyplasser, veger, jernbane og sjø. Flere har påpekt et stort potensiale i å utvikle byene som bedre transport-knutepunkter. Helhetlige logistikk-løsninger er trukket fram som et viktig suksesskriterium for spesielt reiselivet.

c) Roller og ansvar

I flere byer er fylkeskommunens ansvar for samferdsel påpekt. Dette gjelder spesielt tilbud innenfor hurtigbåt, ferge og buss. Flere har gitt uttrykk for stor bekymring for konsekvenser knyttet til reduksjon i samferdselstilbud og at dette vil ha en sterk negativ effekt på næringsutvikling og reiseliv.

5) Bedriftsutvikling, nye bedrifter.

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

De enkelte byer har i utgangspunktet regionale styrker og (naturgitte) fortrinn, herunder industri, sjømat/marine næringer, handel m.m. Det er viktig å legge til rette for en styrking og videreutvikling av eksisterende miljø/virksomheter. Det må også legges til rette for etablering av nye virksomheter. I dette ligger behovet for bl.a. risikokapital, infrastruktur og gode samferdselsløsninger. Det er behov for å fokusere sterkere på produktinnovasjon og foredling for å unngå kun å være råvare-leverandører. I tråd med større globale trender bør det rettes fokus på grønt skifte og de regionale fortrinn som finnes innenfor bl.a. reiseliv, havbruk, energi etc.

b) Samhandling

Også på dette området er det uttrykt behov for større samhandling og samarbeid. Dette kan bl.a. skje gjennom formelle og uformelle møteplasser, arenaer, nettverk etc. Innenfor de ulike bransjer/næringskategorier er det spesielt framhevet behovet for sterke samarbeid og koordinering innenfor reiseliv/turisme.

c) Roller og ansvar

For å lykkes med både bedriftsutvikling og etablering av nye bedrifter/virksomheter må både næringslivet, investorer/finansinstitusjoner samt det offentlige ta ansvar. Det er også påpekt byenes/kommunenes ansvar som tilrettelegger og vertskap for å ivareta og utvikle næringslivet. I dette ligger bl.a. behovet for gode planverk med langsiktige og forutsigbare strategier. Også under dette området er det påpekt det offentliges ansvar i infrastruktur og samferdselsløsninger.

6) Akkvisisjon

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

Akkvisisjon handler her i hovedsak om å legge til rette for næringsutvikling både i privat og offentlig sektor. I dette ligger behovet for å synliggjøre behov, tilstedeværelse og å legge til rette for infrastruktur, kompetanse, markedspotensialer mv.

b) Samhandling

Flere har gitt uttrykk for behovet for å kunne samordne og samlokalisere offentlige funksjoner i felles enheter. Det er et behov for å samordne og forsterke kommunikasjon ut til gründere, investorer, myndigheter m.fl. om at man ønsker nyetableringer velkommen og at man legger til rette for dette. I dette ligger også potensialet i kartlegging og tiltak (f.eks. "kom hjem – seminar") for å få utflyttere (ungdom) til å kunne etablere nye virksomheter på hjemplass.

c) Roller og ansvar

Bykommunene har et særskilt ansvar for å legge til rette for flere offentlige arbeidsplasser, bl.a. innenfor marin sektor. Det samme gjelder det å påvirke myndighetene i å kunne flytte ut statlige virksomheter. Det er også uttrykt byenes/kommunenes ansvar i å ha en førstelinjetjeneste for tilflyttere og gründere.

7) Hindringer

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

Tilgangen til kapital er flere steder trukket fram som en felles utfordring og hindring. Det samme gjelder tilgang på næringsarealer og forretningsbygg. Det er tidligere også påpekt hindringer knyttet til manglende eller nedbygging av samferdselstilbud og infrastruktur. Manglende kompetanse og nedbygging av tilbud innenfor utdanningstilbud (videregående skole) er også påpekt.

b) Samhandling

Flere har uttalt at det er for liten kunnskap og kjennskap til hverandre, dvs. mellom ulike bedrifter/virksomheter, næringsliv/offentlig, tjenestetilbud fra det offentlige, kompetansebehov mv. Det er også mange som har uttalt at manglende møteplasser, arenaer og nettverk er en hindring for utvikling og vekstkraft, og/eller at de eksisterende miljø kan være fragmentert eller lukket.

c) Roller og ansvar

Ansvar for å fjerne/ redusere hindringene må fordeles både på offentlige instanser, næringsliv, investorer/finansieringsinstitusjoner, organisasjoner innenfor samfunnsliv m.fl.

Det bør utvikles og forsterkes eksisterende samarbeidsfora, og her er det viktig at man finner både engasjerte personer og miljø som vil påta seg rollen som "motorer" i dette arbeidet.

8) Byen og omlandet

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) **Struktur og tilrettelegging**

Byene må innta en rolle som både en "sterk storebror og en omsorgsfull storesøster". I dette ligger å tørre å være by med regionale fellesfunksjoner samtidig som man er raus i fht. omlandet. Det må arbeides aktivt i å skape kunnskap og forståelse for byens rolle som regionscenter og hva dette innebærer bl.a. som fortrinn også for omlandet.

b) **Samhandling**

Et fellestrekk er behovet for tettere og mer forpliktende regionalt samarbeid. Det er behov for en sterkere samhandling mellom byene og omliggende regioner i felles mål- og strategiprosesser, samt at man finner gode løsninger på arbeidsfordeling i gjennomføringen av prosessene. Det bør legges til rette for diskusjoner og prosesser med større grad av helhetstenkning, fokus på gode felles løsninger og mindre detaljfokus, styrking av hverandres fortrinn og muligheter, mindre konfliktfokus mv.

c) **Roller og ansvar**

I dette arbeidet må byene/bykommunene innta en hovedrolle. Samtidig er det viktig at man får til gode samhandlingsprosesser og omforente rollefordelinger som ikke skaper konflikter, fokus på særinteresser, mistenkeliggjøring, manglende beslutnings- og handlingskraft osv. Også her ser vi at byene har behov for å balansere styrke med raushet og vilje til å dele med omlandet. Felles næringsforum for by og omliggende kommuner vil også kunne bidra. Utfordringene gjelder både i områder der man har ett tydelig regionscenter og i områder der man har to eller flere. Her ligger det store utfordringer, men også potensialer i det at regionscentrene finner gode samarbeidsmodeller og muligheter for å gjensidig utvikle hverandre.

5.4.2 Attraktivitet

1) Byutvikling

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) **Struktur og tilrettelegging**

Mange uttaler at attraktive og varierte arbeidsplasser for begge kjønn er det viktigste kriterium for byutvikling. Dette bl.a. gjennom økt satsning på kulturarbeidsplasser og kulturnæringer samt økt rekruttering til yrkesfag. Det etterlyses en mer systematisk og samordnet innsats for integrering og å få innvandrere/flyktninger i jobb. Det er også understreket at det må være forutsigbare og langsiktige rammebetingelser for næringsaktører. Flere peker på mangelfulle planverk og en byutvikling preget av tilfeldigheter. Det etterspørres flere fysiske og digitale møteplasser f.eks. utviklingsforum med bred sammensetning av ulike interessenter.

Som tidligere omtalt, etterlyses også bedre tilrettelegging for gründervirksomhet katalysatorfunksjoner for nyetableringer.

b) Samhandling

En viktig forutsetning for byutvikling er involvering av befolkning, lag og foreninger, ungdom og studenter, eldre, ildsjeler m.fl. Det samme gjelder samarbeid og samspill mellom politisk nivå, administrasjon og næringsliv. Gjennom dialog og samhandling må det etableres en felles virkelighetsforståelse og en forståelse av hvilke visjoner og strategier som må til for å utvikle byen. Det foreslås bl.a. etablering av et overordnet organ som kan samordne ulike utviklingsmiljøer og andre aktører.

c) Roller og ansvar

Mange peker på at kommunen må sette agendaen for utviklingen av byens attraktivitet og ta en rolle som pådriver og tilrettelegger. Det er også framhevet behovet for politisk styring og bedre planverk og prosesser. Skal man lykkes med byutvikling må det etableres en bred politisk enighet om målene for byutviklingen. Manglende politisk styring gir grunnlag for interessekonflikter, trenering, "omkamper" etc. av besluttede tiltak.

2) Aktørsamarbeid

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

Også på dette området har flere påpekt et behov for samordning og samlokalisering av utviklingsmiljøer innenfor privat og offentlig sektor, forskning og utdanning og sivilsamfunnet. Det er videre uttrykt behov for større grad av profesjonalisering av arrangement ol. ved å utvikle en samordnet arrangørkompetanse, samt formelle og uformelle arenaer som legger til rette for samarbeid om utvikling av byenes attraktivitet som bo- og besøkssted.

b) Samhandling

Det regionale samarbeidet mellom by(kommunen) og nabokommuner må styrkes og formaliseres. Det må bli en bedre og mer forpliktende samhandling mellom kommune, næringsliv, utdanningsmiljø og utviklingsaktører.

c) Roller og ansvar

I arbeidet med å samle og samordne aktører til større grad av samarbeid, vil kommunen ha et viktig ansvar og rolle som vertskap. Dette må likevel samordnes med andre aktører som næringsforeninger, utdannings- og utviklingsmiljøer, samfunnsliv og ikke minst omland/nabokommuner.

3) Byvekst

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

På dette området er det påpekt et behov for å legge til rette for å styrke satsningen både av private og offentlige arbeidsplasser. Herunder bl.a. å videreutvikle handelsnæringen i sentrum, helårlig reiselivstilbud og å satse på offentlige arbeidsplasser hvor de enkelte regioner har naturgitte forutsetninger. Flere lærlingeplasser må etableres og det må tilbys bedre kollektivtilbud (etter skoletid). Det må bestrebes å skape bred politisk enighet om de store linjene og å ta regien for å legge til rette for byvekst. I dette ligger også fysisk infrastruktur, planløsninger, kollektivtilbud og tilgjengelighet til sentrum.

Det må etableres en strategi og planer også for boligutvikling med tilhørende tjeneste- og kulturtilbud i sentrum, samt at man har et levende og aktivt sentrum.

b) Samhandling

For å lykkes med et tilgjengelig og aktivt sentrum spesielt på ettermiddag/kveld, må det etableres et sterkere samarbeid mellom handelsstanden, gårdeiere og kommunen om åpningstider, tilrettelegging for boliger, oppgradering og vedlikehold av utearealer mv.,

c) Roller og ansvar

Også på dette området vil politisk og administrativ ledelse ha en sentral rolle og et ansvar for å legge til rette for byvekst. Samtidig vil det også her være viktig med et aktivt samarbeid, forankring og involvering med så vel næringsliv som andre aktører, samt omland og nabokommuner.

4) Bykvalitet

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

Viktige satsningsområder innenfor bykvalitet vil være utvikling av byrom og estetikk. Det må være fokus på utvikling av en levende by med urbane kvaliteter og å kunne tilby varierte fritids- og kulturtilbud med stor bredde. Det må også tilbys gode kommunale tjenester samt at det satses sterkere på flere møteplasser og kulturtilbud for ungdom. Dette gjelder også en sterkere integrering av (tilflyttede) elever og studenter.

b) Samhandling

Det må etableres møteplasser for diskusjon og samarbeid om byutvikling og bykvalitet. Positive faktorer og utvikling knyttet til bykvalitet må framheves/fram-snakkes bl.a. gjennom aktiv bruk av media. Det må jobbes aktivt med en god integrering av innvandrere/flyktninger gjennom et godt felleskap, gode fellesløsninger, samt en åpen og tolerant befolkning med gjensidig respekt og mangfold.

c) Roller og ansvar

I og med at viktige satsningsområder vil være knyttet til byrom, estetikk, arealplaner, tjenestetilbud etc., vil kommunen ha en meget sentral rolle og et ansvar for utviklingen. Samtidig er det mange aktører som også vil være sentrale, herunder gårdeiere, offentlige og næringsaktører innenfor kulturtilbud, serveringssteder/møteplasser etc.

5. Byplanlegging

Gjennomgående utfordringer og suksesskriterier på dette området er:

a) Struktur og tilrettelegging

På dette området vil en aktiv tomte- og boligpolitikk være av stor betydning. Det må legges til rette for et variert botilbud som kan utvikle byens attraktivitet. Flere ønsker større grad av fortetting samt planer for å utvikle bomiljøer med byggefelt som også inneholder vekstmuligheter, grønne lunges, gang- og sykkelstier etc. Videre må det fokuseres på et strategisk og langsiktig planarbeid som gir forutsigbarhet for næringsliv og utviklingen av dette.

b) Samhandling

Også her er det behov for større samhandling og bedre planprosesser, herunder større grad av involvering av omland og nabokommuner. Planarbeidet må ha god politisk styring med stor grad av medvirkningsprosesser for å etablere bred enighet om videre utvikling og planlegging.

c) Roller og ansvar

Hovedansvaret på dette området vil være politisk og administrativ ledelse. Men spesielt også bolig- og eiendomsutviklere, arkitekter, entreprenører etc. vil ha en sentral rolle. Det samme gjelder andre næringsaktører og samfunnsliv etc. som vil kunne ha betydning for utvikling og planlegging.

6. Oppsummering

6.1 Fra prosessmøtene

Vi viser innledningsvis til kapittel 4 Gjennomføring av prosessmøtene samt til vedleggsrapport for en mer detaljert beskrivelse av gjennomføring av prosessmøtene i de ti byene. I dette kapitlet vil vi kort referere en samlet oppsummering og evaluering av prosessmøtene basert på innspill fra møtene samt vår egen vurdering av disse.

1) Innspill fra innledere i byene (ordførere, rådmenn m.fl.)

I samtlige prosessmøter innledet ordfører, rådmann eller andre representanter fra bykommunen. En gjennomgående konklusjon fra disse innledningene er at det skjer mye positivt mht. byutvikling. Utviklingstakt og omfang varierer noe fra by til by, men det ble rapportert om et sterkt fokus på næringsliv/vekstkraft og attraktivitet/bykvalitet mv.

Samtidig er det en felles oppfattelse av at de enkelte byen og dets omland, Nordland fylke og Nord-Norge, står overfor store framtidige utfordringer. Dette handler om bl.a. demografisk utvikling og å kunne imøtekomme de krav, forventninger og suksesskriterier som må oppfylles for å lykkes både med en bærekraftig næringsutvikling og botilbud, fritids- og kulturtilbud, tjenestenivå etc. for befolkningen. Det ble videre generelt påpekt spenningsforholdet og utfordringene kombinert med potensialet knyttet til samhandlingen mellom by- og regionsentrene og dets omland.

Alle innledere framhevet det som meget positivt at man nå har igangsatt en prosess med å sette fokus på og å utarbeide en regional plan for by- og regionsenterpolitikk. Det ble videre framhevet viktigheten av et godt samspill mellom byene og Nordland fylkeskommune i denne og øvrige planprosesser for derigjennom kunne få en samlet og helhetlig utvikling av nærings- og samfunnsliv.

2) Innspill/evaluering fra deltakerne i prosessmøtene

Som en avsluttende del ble det i alle prosessmøter gjennomført en evaluering av prosessmøtene hvor deltakerne ble bedt om å gi tilbakemelding til selve prosessmøtene, tema, gjennomføring, prosessledelse mv.

I samtlige byer ble det gitt en positiv tilbakemelding til både prosessen som sådan og gjennomføringen av møtene.

Elementer som gikk igjen var:

- Viktig å kunne møtes med bred representasjon for denne type diskusjon/medvirkning
- Viktige aktuelle og interessante tema samt god tilnærming/problematisering
- God balanse mellom innledning, gruppearbeid og plenumsdiskusjon
- Gode diskusjoner, - lærerikt og konstruktivt
- Inspirerende møter og prosess. Nyttig med større og mer helhetlig perspektiv

Av forbedringspunkter og innspill til veien videre framkom bl.a.:

- Bedre tid til planlegging og forberedelser (kort varsel invitasjon)
- Mange viktige og omfattende tema resulterte i for dårlig tid på enkelte områder (ref. Bodø som fylkeshovedstad og Nordland fylkeskommunes rolle)
- Manglende utsendelse av grunnlagsdokumentasjon (enkelte steder)
- Viktig at arbeidet videre konkretiseres i tiltaksplaner med ansvar, frister, oppfølging, rapportering etc.
- Hvem tar ansvar for/finansierer videre prosess?
- Manglende tilstedeværelse deltakere fra spesielt nærings- og samfunnsliv (enkelte steder)

3) Vår vurdering av planlegging og gjennomføring av prosessmøtene

Innledningsvis vil vi kort oppsummere rollefordelingen knyttet til planlegging og gjennomføring av prosessmøtene:

- Nordland fylkeskommune: hovedansvar for planprosess, framskaffelse av grunnlagsdokumentasjon og samordning med Bedriftskompetanse og kontaktpersonene i de enkelte byer. Ansvarlig for design av prosessmøter i samarbeid med Bedriftskompetanse.
- Bedriftskompetanse: ansvar for prosessledelse og gjennomføring av møtene i de 10 byene. Bedriftskompetanse har videre hatt ansvaret for en sammenstilling og oppsummering av grunnlagsdokumentasjon (bl.a. rapport fra NIBR, plandokument fra NFK m.fl.) samt en oppsummering/referat fra prosessmøtene som har vært sendt ut til de enkelte byene. Ansvarlig for utarbeidelse av denne rapport.
- Kontaktpersoner bykommune: ansvaret for tilrettelegging av lokaler, invitasjon og innkalling av deltakere i prosessmøtene samt utsendelse av grunnlagsdokumentasjon pr. by.

Med utgangspunkt i erfaringene fra forberedelser/planlegging og gjennomføring av prosessmøtene kan vår vurdering oppsummeres med følgende:

- Planprosessen virker å ha god relevans og treffer godt i fht. tema og fokusområder, interesse og engasjement i byene. Dette gjelder både i fht. politikere, administrasjon, nærings- og samfunnslivsaktører.
- Prosessmøtene virker å ha hatt en viktig funksjon som en form for katalysator/kick-off og møteplass/arena i det å sette et helhetlig fokus på by- og regionsutvikling.
- Design av prosessmøtene har truffet godt med bra balanse i innledende presentasjoner og god tid satt av til gruppearbeid og plenumsdiskusjon.

Selv om enkelte har uttrykt at det ble litt travelt, er det en utfordring å klare å holde fokus og tilstedeværelse hos møtedeltakere over en hel dag. Dette lyktes man i hovedsak med, selv om det ble et visst frafall enkelte steder.

- På grunn av det korte tidsrammen har forberedelsene mht. invitasjoner, innkalling, grunnlagsdokumentasjon etc. vært utfordrende. Kontaktpersonene i byene har likevel i hovedsak gjort en god jobb i å legge best mulig til rette for prosessmøtene innenfor de korte rammene som har vært.
- Det har gjennomgående vært noe mangelfull deltakelse fra nærings- og samfunnsliv, mens det stort sett har vært god representasjon fra politisk og administrativ ledelse (og øvrige nivå). Dette kan ha noe sammenheng med korte tidsrammer, samt begrensede ressurser i fht. oppfølging av invitasjoner mv.
- Selv om det har vært noe mangelfull deltakelse av nærings- og samfunnslivsaktører, har man likevel stort sett maktet å sette fokus på problemstillinger og suksesskriterier også innenfor disse områdene.
- Den store utfordringen blir nå å videreføre prosessen i konkrete handlinger ut i fra at det er skapt forventninger bl.a. i nærings- og samfunnsliv knyttet til områdene vekstkraft og attraktivitet.
- Temaene rundt Bodø som fylkeshovedstad og Nordland fylkeskommunes rolle bør tas videre i egne prosesser. Dette spesielt ut i fra sterke innspill og fokus på rammebetingelser, ansvar og roller etc. fra flere av byene.

6.2 Bodø som fylkeshovedstad

Som tidligere omtalt, var det i forkant av prosessmøtene formulert følgende problemstilling:

- 1) Hva kjennetegner Bodø by som fylkeshovedstad?
- 2) Hvilken rolle bør Bodø innta som fylkeshovedstad i Nordland?

I løpet av de første prosessmøtene, ble det erfart at spørsmålsstillingene ble oppfattet ulikt og uklart, og at mange hadde problemer med å skille mellom Bodø som fylkeshovedstad, som enkeltstående by og som kommune. Det ble også erfart at det ble for liten tid til å behandle temaet grundig nok, og at dette området derfor ble nedprioritert i flere prosessmøter pga. tidspress. Et annet forhold som ble tatt opp, er at dette temaet burde diskuteres samlet mellom de ulike byene og Bodø, - ikke enkeltvis og uten representanter fra Bodø tilstede. Vi har derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for å behandle dette temaet på tilsvarende måte som områdene vekstkraft og attraktivitet. Vi vil imidlertid oppfordre til at dette temaet problematiseres og behandles i en videre prosess, men da fortrinnsvis i et samlet fora inklusiv representanter fra Bodø.

Vi kan imidlertid kort referere til enkelte punkter som er framkommet fra prosessmøtene:

- Geografi og avstand til Bodø har innvirkning på Bodøs rolle og relasjon til den enkelte by
- Bodø som universitetsby har stor betydning
- Bodø som trafikk- og logistikk-knutepunkt har stor betydning
- Bodø må bli mer bevisst sin rolle som fylkeshovedstad og å støtte andre byer/regioner
- Bodø er "liten" som fylkeshovedstad og oppleves som svak i å være en regional utviklingsaktør

- Polariseringen mellom Bodø og Tromsø oppleves som uheldig, og at dette virker hemmende på spesielt byer som ligger plassert slik at det er naturlig å se både mot Bodø og mot Tromsø

6.3 Hva kan Nordland fylkeskommune bidra med?

Tilsvarende som for temaet Bodø som fylkeshovedstad, var det lagt inn følgende problemstilling til diskusjon i prosessmøtene:

- 1) NFK skal jobbe for hele Nordlandsamfunnets beste. Hvordan kan dette kombineres med å være en støttespiller for den enkelte by?
- 2) Hvordan kan og bør NFK legge føringer for byutvikling i Nordland slik at byene hver for seg kommer styrket ut? (arealbruk, virkemiddelbruk, kompetansebygging, påvirkning mot nasjonal politikk o.a.)

Dette området ble i likhet med temaet om Bodø som fylkeshovedstad, nedprioritert i prosessmøtene til fordel for gruppearbeid og plenumsdiskusjon om vekstkraft og attraktivitet.

NFK's rolle var imidlertid trukket fram direkte og indirekte i diskusjonene rundt vekstkraft og attraktivitet, samt at det framkom også en del i de korte sesjonene vi hadde avslutningsvis i prosessmøtene. Vi har ikke nok grunnlag for å behandle dette temaet på tilsvarende måte som for vekstkraft og attraktivitet, men vil på samme måte som for temaet om Bodø som fylkeshovedstad, oppfordre til en videre prosess med de enkelte byene, og da fortrinnsvis i et samlet fora.

Vi vil likevel i denne sammenheng referere noen av de punktene som har framkommet, og spesielt på grunn av de sterke signalene som ble gitt med tanke på betydningen for nettopp vekstkraft og attraktivitet:

- NFK's rolle som planmyndighet er svært viktig. Dette gjelder bl.a. i fht. handelsnæringen og etableringer/lokaliseringer av kjøpesentre ol. Det samme gjelder initiering og utvikling av interkommunale satsninger (type kystplan etc.).
- NFK har en viktig rolle i å legge til rette og å være katalysator for næringsutvikling/vekstkraft og å skape attraktive byer.
- NFK oppfattes som for lite koordinert og helhetlig/strategisk, og hvor man "gir med den ene hånden og tar med den andre" (ref. samferdselstilbud). Det er bl.a. etterlyst representanter fra Utdanningsavdelingen i prosessmøtene.
- Samferdselstilbudet oppleves som kritisk i fht. næringsutvikling/vekstkraft og attraktivitet. Dette gjelder både for eksisterende virksomheter/tilbud, men også i fm. akkvisisjon/tilrettelegging for nye private og offentlige virksomheter samt reiselivsutvikling. En reduksjon av bl.a. hurtigbåtanløp og fergetilbud oppfattes som svært uheldig.
- Utdanningstilbudet innenfor videregående skole oppfattes som fragmentert og lite målrettet. Attraktive og populære tilbud legges ned på steder med stor søkning/grunnlag til fordel for steder med mindre søkning, og hvor resultatet blir færre elever totalt. Noe som både går ut over de elever dette gjelder, og for næringslivet som har behov for å rekruttere innenfor dette fagområdet (f.eks. marine næringer).

- Bedre samarbeidet mellom ulike avdelinger – ved etablering av fylkeskommunale funksjoner må fylkeskommunen følge sine egne retningslinjer.

7. Avslutning

Som nevnt var hensikten med prosessmøtene i de ti byene at fylkeskommunen skulle få innspill til arbeidet med å utarbeide en regional plan for by- og regionsenterpolitikk. Med bakgrunn i denne regionale planen skal det utarbeides en handlingsplan med konkrete tiltak for alle ti byene som skal inneholde både overordnede tiltak og lokale tiltak.

Vi vil i avslutningen her gi noen anbefalinger til Nordland fylkeskommune på veien videre i dette arbeidet. Våre anbefalinger er knyttet til gjennomgående innspill fra deltakerne i de ti prosessmøtene om hvordan fylkeskommunen bør følge opp dette initiativet. Dette er å forstå som momenter som vi finner fornuftig å vurdere nærmere i handlingsplanen.

Vår erfaring etter å ha ledet ti prosessmøter er at dette har synliggjort behovet for denne type arenaer for diskusjon. Det å møte andre under disse tema har skapt kunnskap om hvordan andre tenker, gitt god informasjon om felles interesser og gitt grunnlag for ideer til hvordan man kan komme videre med utviklingen av egen by.

Generelt har flere gitt uttrykk for at fylkeskommunen kan ta en sterkere rolle for å utløse samarbeid på flere områder, spesielt når det gjelder å skape ulike arenaer. Her er det også pekt på at fylkeskommunen kan ta initiativ til å etablere ulike typer nettverk mellom byene for å legge til rette for erfaringsutvekslinger.

A. Regionsenterrollen

Fra flere byer kommer det fram at det er behov for å diskutere grundig hva regionrollen egentlig innebærer. Dette temaet har ikke vært nok på dagsorden og det er behov for en større bevissthet om hvilken rolle regionsentrene faktisk har. For å ruste regionsentret bymessig er det behov for gode prosesser for å definere dette nærmere.

Fylkeskommunen bør derfor i handlingsprogrammet sette regionsenterrollen på agendaen. Her kan det legges til rette for prosesser eller seminarer med bred medvirkning i hver by der man definerer regionsenterrollen nærmere og øker bevisstheten om rollen i regionen. Dette betinger at fylkeskommunen gjør seg godt kjent med ulike regionale problemstillinger.

Tilsvarende bør fylkeskommunen samle representanter for alle de ti byene under samme tema. Dette kan gjøres gjennom årlige by-konferanser. Her handler det om å skape de samme arenaene som alle ti byene peker på mangler i egen by. En slik årlig arena vil kunne gi gode faglige råd i den enkelte bys arbeid og holde fokus på by- og regionsenterpolitikken over tid. Det å skape disse felles arenaene for byene i Nordland vil gi en sterkere kraft i arbeidet med by- og regionsenterutviklingen i Nordland.

8. Vedlegg

8.1 Program for prosessmøtene

Tid	Tema	Hvem
09:00-09:10	Velkommen	Ordfører
09:10-09:20	Kort presentasjonsrunde	Plansjef, NFK
09:20-09:40	Regional plan for by- og regionsenterpolitikk	Plansjef, NFK
09:40-10:00	Innledning til gruppearbeid Analyser og utfordringer Gruppenndeling	Bedriftskompetanse
10:00-10:15	Kaffepause	
10:15-11:45	Parallell gruppearbeid <ul style="list-style-type: none"> • Vekstkraft • Attraktivitet 	Bedriftskompetanse
11:45-12:30	LUNSJ	
12:30-14:15	Presentasjon og diskusjon i plenum <ul style="list-style-type: none"> • Vekstkraft • Attraktivitet Plenumsrunde <ul style="list-style-type: none"> • Bodø som fylkeshovedstad • Hva kan NFK bidra med? 	Bedriftskompetanse
14:15-14:50	Veien videre for by og regionsenterpolitikk Kort runde i gruppene Plenumsrunde	Innledning, NFK Bedriftskompetanse
14:50-14:55	Evaluerer av dagen	Bedriftskompetanse
14:55-15:00	Avslutning og vel hjem	Plansjef, NFK

- Er boligbygging tema for byutvikling? Foreligger det bolig-politisk og/eller boligsosial plan for byen?
- Er kollektivtilbud planlagt ut fra en overordnet tanke om byens vekst og utvikling?
- Er lokalisering av offentlige tjenester og andre byfunksjoner avklart i overordnet plan?
- Er byens kvaliteter tema i kommuneplanens samfunnsdel og/eller arealdel?
- Har kommunen en sentrumsplan som setter rammer for arealbruk (kommunedelplan, reguleringsplan)?
- Er det utarbeidet reguleringsplaner (områderegulering/detaljregulering) som tilrettelegger for byutvikling, eller annet planverk som setter rammer for byutvikling (eks retningslinjer uten juridisk binding)?
- Har byutvikling vært gjenstand for offentlig debatt i bykommunen?
- Har kommunen et apparat som sikrer god dialog med sin befolkning, også utover konkrete planer? (eks. lokalutvalg)

Hva er nåsituasjonen i din by når det gjelder byvekst?

- Hvordan tilrettelegges det for handel og næring i byen når dette i hovedsak er bilbasert?
- Foreligger det tilstrekkelig kunnskap om hvilken handel som det bør åpnes for i bysentrum?
- Har byen en arealbindende sentrumsgrense som setter rammer for etablering av handel?
- Tilrettelegges det tilstrekkelig for et mangfold av boligtilbud i sentrum?
- Bør det legges flere sentrumsfunksjoner til sentrum for å styrke byens attraktivitet?
- Hvordan tilrettelegges det for boligbygging som er i tråd med krav om bærekraftig by- og tettstedsutvikling (samordnet bolig- areal, og transport)?
- I hvilken grad er bykommunen tilrettelagt for kompakt byutvikling med krav om fortetting, lokalisering av byfunksjoner (kultur, handel, offentlige tjenester) og offentlig transport?
- Har bykommunen parkeringsrestriksjoner for sentrum som bidrar til kompakt byutvikling?
- Har byen et tilfredsstillende kollektivtilbud til og fra sentrum?
- Kan bykommunen tilby boliger som fyller behov knyttet til utleie, tilflytting, studenter og vanskeligstilte?
- Har byen et godt utbygd gang- og sykkelveinett som gjør det attraktivt for myke trafikanter?

Hva er nåsituasjonen i din by når det gjelder bykvalitet?

- Er det tilstrekkelig fokus på mental helse?
- Har kommunen god nok kunnskap om folkehelse i by?
- Har man tilstrekkelig fokus på bymiljøet (støy, trafikk)?
- Hvilke sosiale og fysiske møteplasser finnes i bysentrum?
- Har bysentrum grønne lunger som er i bruk i dag?
- Er det lagt til rette for sammenhengende rekreasjonsområder i sentrum og i tilknytning til etablerte boligområder? (merkede stier/løyper)
- Vet kommunen nok om hvordan byen brukes og/eller bør brukes for å være attraktiv som bo- og besøks-sted? (bylivsregnskap)

- Hvilke planer har kommunen for opprustning av byens offentlige uterom?
- I hvilken grad er byens kulturminner og kulturmiljø kartlagt og formidlet til byens brukere? (guider, skilting i sentrum)
- Hvilke planer har kommunen for å videreutvikle kulturminner og kulturmiljø som grunnlag for byens utvikling?
- Har byen bygg og bygningsmiljøer med høy arkitektonisk kvalitet?
- Hvilke byfunksjoner mangler byen for å gi beboere og besøkende et godt tilbud?
- Har kommunen et mottakerapparat som ivaretar medvirkning og inkludering av nye innbyggere?
- Er planprosessene tilrettelagt for medvirkning?

Hva er nåsituasjonen i din by når det gjelder byplanlegging?

- Er det utarbeidet handelsanalyser for sentrum?
- Har handel, kultur og næring gode nok betingelser for å etableres seg i sentrum?
- Har byen gode nok trafikk-løsninger, inkl. parkering?
- Er byen rustet for klimaendringer, bl.a. med hensyn til håndtering av overflatevann?
- Ønsker kommunen at det skal bo folk i sentrum? Hva gjøres for å gjøre byen attraktivt som bosted?
- Hvordan ivaretas tilrettelegging for boliger i sentrum?
- Er det en omforent forståelse av hvilket område som er byens sentrum?
- Har byen tilgang til kompetanse og kunnskap i sitt arbeid med byutvikling?